

CAPUT. XIX.

volupē fuerit, Pallavicini auctoritas: ast mihi, hercle, in hac controversia oraculum non erit, neque inerrantia honorem ipsius Historiae umquam deferam; ipsa namque Gallis præprimis invisa est haud parum, quod doctrinis, quas illi Ultramontanismum vocant, plus aequo sceteat. Et quod caput est, apud adelphos, et commilitones suos non bene audit in hac parte purpuratus Doctor. Hoc mirator. Jesuita, quos vel errantes socios non carpere, sed defensitare potius, ac interpretari benignè, amor fraternus haud rarer compulit, Cardinalem hunc Societatis sua et litteris, et pūrura decus non ultimum in presenti concertatione deseruere pene omnes? Quidni itaque eundem et ego deseram?

28. (17) „Numquam Francolinus, inquit Concina, aperè concedit, casuistas Es., cobarium, Busebaum, Tamburinum, Castropalaum, ceterosque in laxis opinib[us] propugnandis cœpitasse. E contrario Eminentissimus Pallavicinus in interpretandis „Actis Tridentini Concilij caligavit: “ nimur juxta eudem Francolinum. Hujusce caligationis, quam eidem tribuunt contubernales, unica, ut reor causa fuit, Initialistarum sententia, cui impensé favit, amat. Eam ardenter, atque oculitus dilexit, Roma publice docuit, sua Theologis inseruit, in Actis Concilij anxie quæsivit, et plura, ut eam fulciret, se invenisse arbitratu[m] est. Sed vereor, ne prefata caligationis gratia fortasse viderit, aut videre crediderit, quæ ibi non erant. Et ne gratis, aut temere, hoc à me prolatum existimes, in ejus comprobationem, non centum Casuistas, quos Concina parvipendat, sed Apostolica Sedit judicium testem appellabo. Rem prius audi, postmodum miraturus.

29. Sua Societatis institutum Tridentino probatum fuisse, asserit Pallavicinus dicens: (18) „Et quoniam adeo progressi sumus in hoc arguento, referam, quænam „fuerit potissima ratio, cur Synodus tam honorificam mentionem fecerit hujus Ordinis, ejusque institutum comprobaret. “ Meminit quidem Societatis Sacra Synodus, ast ipsius instituti comprobationem nec in intimis scriptis Archivi Apostolici, nec in Actis Concilij compere reapse potuit Pallavicinus, siquidem Summus Pontifex Clemens XIV. in decreto extinctionis Societatis hæc ait: „Percutari inter cetera voluumus, „quo innitur fundamento pervagata illa apud plurimos opinio, Religionem scilicet „Clericorum Societatis Iesu fuisse à Concilio Tridentino solemnni quadam ratione ap- „probatum, et confirmatum; nihilque aliud de ea actum fuisse compembris in citato „Concilio, quam ut à generali illo exciperetur decreto, quo de reliquo regularibus Or- „dinibus cautum fuit, ut finito tempore novitatus, novitijs, qui idonei inventi fue- „rint, ad profundum admittantur, aut ē Monasterio ejiciantur.“ Habet itaque Pontifice Maximo teste, Societatis quidem mentionem fecisse, eam tamen non approbasse Concilium; et mire nunc, oro, gravissimum, ac Eminentissimum Historiographum, uti rem minimè dubiam, approbationem illam venditasse. Unde suspicere proclive est, eundem sicuti familia sua dilaudanda studio (abst invidia verbo, quod veritatis amor proferte cogit) ea, qua Supremus Ecclesiæ Pastor non invenit, reperiisse, sic predilecta opinionis causa in Actis Concilii vidisse, que ibi non erant. Nec silentio prætereundum, quod idem ipse Alexander VII. cuius jussu conscripta asseritur Historia Concilii, vult omnino, et præcipit in virtute sancte obedientia, et sub pena excom- municationis, ne quis audeat aliqua censura, injuria, aut contumelia Attritionistarum notare sententiam, ut constat ex ejus decreto cap. IV. relato. Unde id vel minimum conscientiam, Historiam præstatam in presenti lite suprema non esse auctoritatis; et Initialistarum opinamentum neque in Actis Concilii, neque in intimis scriptis Archivi Apostolici, quæ Pallavicino subministrata sunt, clare, et distinetè contineri; secus enim decreatum illud Alexander non edidisset.

30. Præterea cum de hac peragit controversia, nedum res in Concilio gestas, ut Historicus decebat, afferit Pallavicinus, sed et propriis conjectationibus, ut sua sensa firmer, enervet adversa, liberius quandoque indulget, ut cum ait: (19) „Quantum ex „Actis conjicio, Theologorum mens erat, ut error hereticorum damnaretur, tamquam „inhonestum improbantium penè timorem, non item ut ferrent sententiam de scho-

(17) ibi c. 1. s. 2. n. 2.

(18) 3. p. 1. 24. c. 6. n. 6.

(19) 2. p. 1. 12. c. 10. n. 25. et 26.

CAPUT. XIX.

159.
lastica quæsione, an hujusmodi timor non solum absque contritione animi perfectus, „(de quo controversia vix fuit, sicut patet) sed etiam absque eo, quod ullus ex- „citetur amor imperfectus, sufficiat ad peccatorum remissionem in Sacramento. Id ve- „rò clare liquet ex ipsa probatione Concilij, qua hujus articuli doctrinam firmat ca- „pite quarto; nimur Ninivitarum penitentiam ex timore profeciam ipsis profuisse, „cum certum esset, eo tempore, quo Sacramento Penitentie adhuc non extabat, „eam formidolosam penitentiam minime sufficisse per se ipsam, ad peccatum delen- „dum, sed vim tantummodo habuisse, ad imperrandam novam gratiam, cuius ope- „adjeceretur charitatis affectus, quem omnes necessarium fuisse fatentur ante novam „legem ad justitiam recipiendam. In Patrum conventu id pauci attigerunt. Aliquod „dumtaxat vestigium comperto opinio[n]is negantis necessitatem amoris in iis, que „Granatensis disputavit. “ Quid autem pauci iij, quidve Granatensis pro hac opinio- „ne attulerint, silentio præterit omnino: quid vero Lainius, Ferrusius, aliquis pro amo- „re dixerint, refert amissum. Et ipse ultro Initialistam potius, quam Historiographum agens, necessitatem amoris probare aggreditur. Sed prætervalle virum ceteroqui doc- „simum, existimare quis posset, quod Ninivitarum amor, quo ad mentem Concilij suam sententiam clarè firmari censuit, justificans, ac propterea perfectus, et concomi- „tans gratiam exitit; atque idcirco inopportuno ad initialem, de qua res est, consta- „bilendam dilectionem, quæ imperfecta, antecedens, et minime foret justificans.

31. Nec verisimile admodum videtur, quod de Attritionistarum sententia pauci, et adeo parcè in Patrum conventu tradaverint, ut de ea aliquod dumtaxat vestigium in Archiepiscopi Granatensis disputatione comparatur: etenim aliud insuper in his, que circa attritionis dolorem Joannes Aemilianus Tudetanus Episcopus disseruit, inveniatur vestigium; de ipso namque ait: (20) „Laudatus Episcopus monuit, falso dici, hu- „jusmodi dolorem sine amore vix unquam concipi posse. Quod autem hæc attritio „satis esset Sacramento constitudo, ita ut homini attrito deleanatur peccata abso- „lutionis supervenientis vi, variare Auctorum sententias. “ Deinde ipsummet Conci- „lium à decreto, quo statuit, attritionem donum Dei esse, Spiritus Sancti impulsu[m], quo peccatis adjutus viam sibi ad justitiam parat, afferre jussit hæc verba: „Cum „sine aliquo dilectionis in Deum motu esse vix vix queat:“ quæ Attritionistarum ever- „tere, et Initialistarum sancire videbantur doctrinam. Ubi etiam innuit, ipsum, cum de attritione agit, eam intelligere, quæ amoris cassa est: Præterea ipsi Patres de attritione metu concepta, et ut Sacramento, ac justificationi deservit, nulla dilectionis men- „tione facta, semel et iterum, non quidem cursim, aut ex tempore, sed data opera, aut ex profeso loquuntur. Denique predicti Patres dum de attritione tractabant, pre- „cipue agebant contra Lutherum eam mordicis reprobantem: hic vero de attritione solo timore concepta affatus fuit, ut produc ipsius verba capite VI. relata; et idcirco de eadem sic inspecta sapientis illos tractasse, ac proinde de Attritionistarum quoque sen- „tentia, valde probable est; quia in Conciliis antequam de re quapiam judicium fera- „tur, magna sit conquisitio. Præsertim cum delere etiam jusserint verbum sufficere: quod sacris indicat, eos de sufficientia, ac insufficientia attritionis meditare egisse, alioquin temere id præcepisse convincerentur. Et hinc dissipari fide, quæ incorrupta, aqua sem- „per, atque à partium studio secreta omnino in Historico esse debet, Pallavicinum de- „uerae egisse sententia; necnon attritionis sufficientiam deprimere, amoris necessitatens extollere, hancque in Actis Concilij utcumque reperire, summopere expassere, et hu- „cuscum dia, et quæ ipse super Sessione sexta Concilij narrat, (21) quæ Lector, si- „lubet, vide potest, haud obscure manifestant.

32. Hæc omnia prolixius forsitan, quam decebat, dia sunt, non quidem ut Car- „inali amplissimo, spientissimo, ac de Ecclesia Catholica optimè merito quidquam de- „traham; sed ut argumenta, quæ ex ejus Historia Initialiste promunt, et veluti ineno- „dabilia dividunt, neutiquam ita esse; ac testimonia illius, quod in hac controversia ho[ri]s potius, quam Historiographi munus gerat, rejici jure valeant, liquidò patefacerem.

(20) ibi supra

(21) 1. p. 10. 8. c. 11.

CAPUT. XXI.

aperte indicat, se nullam dilectionem, nullam charitatem agnoscisse, nisi eam, qua in cordibus nostris diffunditur per Spiritum Sanctum jam nobis datum, ac in nobis habitantem.

6. Obj. 3: (4) „Inaniter putat viciorem se esse peccati, qui pœna timore non peccat; quia etsi non impletur foris negotium male cupiditatis, ipsa tamen mala, cupiditas intus est hostis. Et quis coram Deo innocens inventur, qui vult fieri quod, vetatur, si subfracta quod timetur? Ac per hoc in ipsa voluntate reus est, qui vult, facere quod non licet fieri, sed ideo non facit, quia impunè non potest fieri. Inimicus ergo justitiae est, qui pœna timore non peccat: amicus autem erit, si ejus amore non peccet.“ Attributus ergo homo si pœna dumtaxat timore foras non peccat, intus peccatum ipsum non vincit, ob idque nec ad justitiam paratur satis.

7. R. mirum esse, quod locus hic in controversia ista laudetur, in illo namque haud de bono, ac supernaturali, de quo res est, sed de pravo agitur timore, de omnimirum, quo homo fit nocens, et reus coram Deo. Dein Ecclesia has repudiavit Quesnelli theses: 61. „Timor non nisi manum cohibet, cor autem tardius peccato addicitur, quandiu ab amore justitiae non ducitur.“ 62. „Qui à malo non abstinet nisi, si timore pœna, illud committit in corde suo, et jam est reus coram Deo.“ Quapropter objecta verba, nec huic errori favere Augustinus videatur, de metu aut naturali, aut serviliter servili exponam, secus vero de supernaturali ad justificationem ordinatus. Sane is, qui timore naturali, aut serviliter servili afficitur, à peccato exteriori cessare, ac interius simil flagitiis desiderii conflagrari solet; at qui supernaturali percitur, ab externis, et internis abstinet, culpis prior idcirco inaniter putat, viciorem se esse peccati; alter vero peccati actualis vicior existit, quamvis habituali subjaceat adhuc, neque ab eo usque dum recipiat gratiam, liberetur: qua item de causa inimici justitiae habitu quidem est, non actu; ipsam namque justitiam, neconon ejus fontem Deum, dum atterritur, et Sacramentum accipit, rapie concupiscit: inquit et charitatis affectu dispositivæ, prosecutivæ, atque inchoata erga eos jam agitur, timet enim dolet, disponit, Penitentiam suscipit, ut justitiam, quam optat, inventat, gratiam, quia justus, et amicus Dei fiat, obtineat; charitatem, qua Deum benevolè amet, nanciscatur. Hæc vero omnia quoniam dilectionis principium, et inchoatio sunt: Nonne sufficiunt, ut Dei, ac justitia inimicus actu non dicatur homo ille? Præterea justitia amor, de quo affatur hic Augustinus, non initialis, imperfectus, et cum peccato unibilis, sed perfectus, et comitans gratiam ipsam est, siquidem ait etiam: (5) „Tantum porro quisque peccatum odit, quantum justitiam diligit, quod non poterit Legge terrente per litteram, sed Spiritu sanante per gratiam:“ Dilectio autem, qua à Spiritu sanante per gratiam proficitur, gratia ipsius sananticis, ac Spiritus Sancti comes est. Dein ut dilectionem hanc prober, addit: (6) „Hinc est, quod illi fortissimus justitiae dilector exclamat: Quis nos separabit à charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? Si, cut scriptum est, quoniam proper te mortificatur tota die, deputati sumus ut oves, occisionis, sed in his omnibus supervincimus per eum, qui dilexit nos. Certus sumus, enim, quia neque mors, neque vita, neque Angelus, neque principatus, neque presentia, neque futura, neque virtus, neque altitudo, neque profundum, neque creatura, ne alia poterit nos separare à charitate Dei, qua est in Christo Iesu Domino nostro.“ En amor justitiae, de quo agit: et illum initiali, imperfectum, et culpa comitem nefas est dicere, siquidem charitas, qua fortis adeo, arcta, ac individualis nexus Deo unit, perfecta sancte, inquit et perfectissima vocari debet. Addit insuper: (7) „Qua charitas Dei, quod perpetua cogitatione tenendum est, diffunditur in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.“ Hic similiter de charitate perfecta, qua justis hominibus à Spiritu Sancto donatur, sermo est. Et verba hac Apostoli

(4) Epist. 145. al. 144. n. 4
(6) num. 6.

(1) ibi n. 5.
(7) num. 7.

CAPUT. XXI.

continuo à nobis cogitari vult, ut quoties de charitate, aut dilectione agitur, proximus agnoscamus, ipsam à Spiritu Sancto inhabitante promanare. Denique ipsismet, quia Adversantes afferunt verbis, de perfecto amore Augustinum loqui proditur, ait etenim: „Amicus autem erit, si ejus amore non peccet:“ porro amor, quo homo inimicus justitiae, ejus constitutus amicus, inimicitiam destruit, amicitiam afferit, et hoc absque Sacramentorum auxilio, in hoc enim sensu loquitur: quis autem amorem, qui peccatorum extra Sacramentum justitiae, ac proinde Dei quoque amicum reddit, impetraverit dixerit? Igitur cum de charitate perfecta, ac perfecto justitiae amore se loquerit, tam diversimode ostenderit, verba ejus, quia in arguento sunt, pro initiali dilectione laudari non debuerant.

8. At inquires, hac ipsum subdit: (8) „Qui gehennas metuit, non peccare metuit, sed ardere:“ metuere autem, inquit et odisse peccatum debet atritus homo, dum præviæ aptatur ad justitiam, ad quam idcirco inindoneus erit, si gehenna dumtaxat metu, et non amore paretur.

9. R. verba ista de metu naturali, aut serviliter servili atiam accipienda esse; secus vero de supernaturali, qui justificatione ipsi deservit, et cum intimo dolore de peccatis, ac eorum detestatione jungitur: hic enim, utpote à Spiritu Sancto descendens, ordinatissimus est, et ideo qui eo percitur, nedum gehennas, et ardore, sed culpam ipsam metuit etiam, ut est Dei vindicis offensa, ut ignis ponam infert, ac portissimum ut sempiternam causat à Deo remuneratore separationem.

10. Obj. 4. (9) „Charitas ergo inchoata, inchoata justitia est; charitas provecta, proœcta justitia est; charitas magna, magna justitia est; charitas perfecta, perfecta justitia est. Agnovit itaque initialem amorem, hic namque inchoata charitas est.“

11. R. neque hic de amore aliquo initiali, et cum lethifero sceleri sociabilis loqui, sed aut de habituali charitate, qua gradus illos habet omnes, aut de actuali, quæ cum peccato esse nequeat; etenim post laudata verba protinus addit: „Sed charitas de corde puro, et conscientia bona, et fide non ficta.“ et paulo post: „Non tandem diffunditur in cordibus nostris, vel natura, vel voluntatis opibus (al. operibus), quæ sunt in nobis, sed per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.“ De charitate hac, qua aut habitualis, aut actualis ab habituali progrediens est, eloquitur. De utraque idcirco verum est, quod sive inchoata, sive provecta, sive magna, sive perfecta sit, de corde puro, et conscientia bona, et fide non ficta, neconon diffusa in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis, esse debet: et ideo objecta verba initiali amori nullatenus queunt adaptari; hic enim quod mortifero jungeretur criminis, nec de corde puro, et conscientia bona, sed noxa ea sceleratis prodiret, nec in cordibus nostris, per Spiritum Sanctum nobis jam datum diffunderetur. Præterea de charitate illa afflatur, qua prius inchoata est, dein provecta adeo, atque perfecta, ut perfecta justitia sit: initialis autem amor gradus eos minimè haberet, sed inchoatus semper foret, et imperfectus; ob idque numquam perfecta charitas, aut justitia perfecta dici posset, quia hujusmodi justitia, et charitas in homine justificato unicè repertiorum; amor vero ille in viro justo non remaneret, esset enim actus quidam informis, et informes actus non formantur, sed transeunt, et non existunt post gratia infusionem, ut cum D. Thoma dixi capite I. n. 9.

12. Obj. 5. de muliere peccatrice ait: (10) „Accessit autem ad Dominum immunda, ut rediret munda, accessit agra, ut rediret sana.“ Cum autem mulier illa Dominum sine dubio dilexerit, penitentes alij dum immundi adhuc sunt, et agra, seu in peccato, eumdem similiter diligere valebunt.

13. R. feminæ illius amorem non initialem, et imperfectum sed perfectum, et justificantem, sive culparum fuisse remissivum, juxta illud: (11) „Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum:“ et idcirco non prævijs ad gratiam, sed eam comitantis preparationibus aggregandum. Unde si Deum, antequam Simonis domum adiret, illa dilexit, justificata dilectione ipsa fuit; et ideo ad pedes Domini immuni-

(8) n. 4. (9) I. de natura, et gratia. c. 70. n. 84. (10) Serm. 29. al. 23. ex 50. homiliis n. 2. (11) Luc. 7. 47.

CAPUT. XX.

voluntatem peccandi timore pena extrudi, inquietus: „Motus timoris consequitur, et suppliciorum acerbitate proposita, animus à peccato revocatur.“ Propositum emanationis, quod illam quoque exigit voluntatem, non charitati, aut ejus dilectioni, sed spei adneatur: „Accedit spes impetranda à Deo misericordia, qua erexit vitam, mores emendare constitutimus.“ Charitatem postrem postulant, postremis nimur dispositionibus, quae concomitantes sunt, eam adscribentes; de penitentium enim culpa jam expertum charitate affantur, sive de virtute, quae nos Dei filios constituit ea nimur, „ex qua liberalis ille timor probis, et ingenuis filiis dignus oritur:“ hujusmodi autem timor, et charitas comitantibus gratiam debent dispositionibus aggregari, quia in viris dumtaxat justis reperiuntur; peccatores namque antequam justificantur, neque probi, neque ingenui, neque filii Dei, sed pravi potius, servi Diaboli, ac Dei inimici, habitualis noxa, qua insciuntur, causa nuncupari, et esse patet. Dicunt insuper: (6) „Confessio contritionem perficit.“ Ubi explorare signant, peccatorem, qui contritione imperfecta, seu attritione percitus sua confitetur peccata, dein ipsius confessionis sacramentalis ope perfectam contritionem elicere: quod fieri quid nullatenus, nisi Sacramentum gratiam, charitatem, penitentiamque, quibus contrito istuc efficitur, ut Attritionari docent, prebeat. In quo innunt similiter, ex attrito contritum hominem fieri virtute Sacramenti; hoc namque contritionem perficit, hand quidem quoniam attritionem antecedentem ita perficiat, quod reddatur contritio, nam ut ait D. Thomas: (7) „Attritio non potest fieri contrito:“ sed quia is, qui ad Sacramentum ipsum attritus accedit, vim protinus, qua perficitur conteratur, suscipit; et ideo loco attritionis prævia, que transit, ipsius Sacramenti virtute efficitur in justificatione contritio. Verum et hoc amplius explanantes subdunt: (8) „Etenim ex fidei catholicae doctrina omnibus credendum, et constanter affirmandum est, si quis ita animo affectus sit, ut peccata admissa doleat, similique in posterum non pecare constitutus, et si hujusmodi dolore non afficiatur, qui ad impetrandam veniam satis esse possit, ei tamen, cum peccata Sacerdoti ritè confessus fuerit, vi clavium sceleris omnia remitti, ac condonari.“ Huius non de amore, sed de dolore agunt dolor vero ad impetrandam veniam insufficiens, attritio est, non contritio, haec enim ad id sufficit. Is itaque qui dolore attritionis ieiunus peccata confitetur, corum veniam, non amoris causa, sed vi clavium obtinebit. Denique conversionem aliquam, nimuram imperfectam, et dispositivam peccatoribus resipiscientibus ante charitatem tribuunt dicentes: „Primum itaque Dei misericordia nos prævenit, cordaque nostra ad se convertit.“

9. Hac omnia, que germana Attritionistarum doctrina, vel summa hujus sunt, ab ipsis Catechismi Autorebus haud admodum dissidere, ostendunt. Eapropter objec̄ta, ne sibi invicem adversi credantur, amplius explanare est. Unde ad primum dico: non de antecedenti, quae numquam extat, sed de concomitante charitate Catechismum loqui, ex hac enim liberalis ille timor, necnon penitentia virtus, de qua agit, proficiuntur. Ad secundum, non de imperfecta, sed de perfecta contritione ipsum affari: in hac verò, sive intensa, sive remissa, dolor rationalis voluntati insidens summus semper, et maximus est; et ideo semper itidem peccata delet, licet dolor sensibilis, siue in parte sensitiva residens, exiguae interdum sit. Ad tertium: contritionem perfectam semper esse vehementer, incensam, et acrem: at pauci sine Sacramenti adjutorio ad eam pervenient, sicut et paucissimi extra illud justificantur. Sacramenti vero virtute facile ex contritione imperfecta, seu attritione ad perfectam transit penitens, quia licet attritio, sicut et alij actus informes cessent, gratiam, charitatem, et penitentia virtutem, quibus perfectè conteratur, illi conferit Sacramentum. Unde etiam constat, faciliorem salutis indepisenda rationem in Sacramento nobis Dominum reliquisse, non solum quia homo attritus, Sacramento dona hac conferente, facilius intra illud, quam sine eo ad contritionis, et justificationis gratiam pertransit; sed etiam quoniam Sacramenti ipsius auxilio justificari aliquando possumus, etiam si amor charitas, et contri-

(6) n. 37.

(7) Suppl. q. 1. a. 3, c.

(8) n. 37.

CAPUT. XX.

clo perfecta concomitante non adsint, ut dixi capite III. quod extra Sacramentum nunquam accidit.

10. Veruntamen ampliorem hanc, facilitatemque salutis redipiscendæ viam, quam Dominus reliquit nobis, enucleare ulterius, oportet. Homo in peccato existens nequit se ad gratiam suscipiendam proxime, sufficienter, et ultimè preparare extra Sacramentum, quia dispositio ultima, et omnino sufficiens ad formam aliquam, cum ea nequit infallibiliter: opera autem hominis illius id genus vinculum nequeunt habere cum gradiis, nam cum haec, et peccatum insociabilia prorsus sint, quidquid cum peccato jungi valeret, cum gratia unionem non habet infallibilem: præfati autem hominis actus, quamecum præstantes, in modis supernaturales sint, cum criminis in ejus corde habitant omnes. Deinde si operationes, que gratia præuent, nexus cum ea gaudente insolubili, ipsis adhibitis, peccator absque Sacramentorum opitulatione gratiam obtineret, ac justificaretur, proprieitateque Sacra menta mortuorum, quia ad id instituta sunt, superfluere videtur, quod impliū est cogitare. Præterea nexus illo admisso, vel dispositionis ultima, et sufficientis munere peccatoris actibus concessio, gratia ipsa non gratis, ac libere, sed quasi necessaria, et propter opera in statu peccati facta præbeti censeretur, quod errore est, nam ut ait D. Paulus: (9) „Si autem gratia, jam non ex operibus, aliisque gratia jam non est gratia.“ Supernaturalia itaque peccatoris opera cum ad justificationem aliquatenus aptant, et gratia ipsa quomodo dignum efficiunt; et tamen omnimodam dignitatem, sufficientiamque minimè tribuant. Unde ait D. Thomas: (10) „Non est intelligendum, quod aliquis ante justificationem sit sufficienter dignus; alias gratia, non esset gratia; sed quia est in ipso aliqua dispositio ad justificationem, qua est minus indignus, quam alii: unde talis dignitas ad justificationem non sufficit.“ Et licet verum sit, Dei gratiam non indigno, sed digno unice conferri, hujus tamen dignitas gratiam non præcedit, sed ab ea proficit. Unde ipsemnet ait: (11) „Gratia datur digno, non ita quod aliquis sit sufficienter dignus, antequam gratiam habeat, sed quia ex hoc ipso quod datur, facit hominem dignum.“ Et ultra inquit: (12) „Deus non dat gratiam nisi dignis, non tamen ita, quod prius digni fuerint, sed quia ipse per gratiam eos facit dignos, qui solus potest facere mundum de immundo, conceptum semine.“ Peccator itaque licet landabiliter, et supernaturaliter operetur, neque gratia sufficienter dignus, nec ad eam redditur omnino idoneus; et ideo extra Sacramentum difficulter justificatur: avérro si operibus suis Sacramentum adiicit, facile justificationem obtinebit.

11. Sed addam, ut id amplius aperiam, quod atritio, juxta Tridentinum, Dei dominum est, Spiritus Sancti impulsus, necnon præparatio ad gratiam: nihilominus tamen ultimè, et sufficienter ad eam homines extra Sacramentum parandi vim non habet, ait enim: „Quamvis sine Sacramento Penitentia per se ad justificationem perducere peccato nequeat.“ Quapropter quantumvis crescat, et intendatur, in modo licet perfectissima, et servidissima sit, neminem extra Sacramentum satis ad justificationem aptat. Porro si attritione vis deest ejusmodi, et reliquis peccatoris actibus denegari similiter debet; in eis namque nullus attritione aptior, nullus congruentius ad dispositionem munus obwendum, cum a Spiritu Sancto, ut ad gratiam præparet, instituta sit. Nec initiali amori vis illa debet attribui; hujusmodi enim amor anceps admodum dispositio est, cum ejus existentia, in modo et possibilitas sub lite adhuc maneat apud Theologos; et insuper illius assertores remotam dispositionem extra Sacramentum eum dicant: quapropter cum attritio, quæ stupre natura, et Spiritus Sancti institutione, ac motione, cunctis id fatentibus, ad gratiam præparatio est, neminem ad eam suscipiendam proxime, et sufficienter præparet extra Sacramentum, neque hoc amor ille, neque illa peccatoris operatio præstare poterit. Cum ergo homines seclere conspersi se de gratiam satis, et ultimè nequirent comparare, fiebat, ut a paucissimis hac via, hoc est extra Sacramentum, peccatorum veniam speranda esset. Quare Christus Dominus communis hominum saluti piissime consum.

Yg

(9) Rom. 17. 6.

(10) 4. Sent. d. 17. q. 1. a. 1. quæstiunc. 4. ad 3.

(11) ds. Verbi. q. 28. a. 2. ad 2.

(12) 1. 2. q. 114. a. 5. ad 2.

CAPUT. XX.

Iens, facilius remedium nobis praebuit in Penitentia Sacramento; hoc enim quidquid nostris deest operibus, supplet uberrime; et ideo dispositionibus nostris remotis, et insufficientibus Auctoris sui virtute, ipsiusque passionis merito sufficientiam tribuit, et proximitatem, dolori prasertim, qui ejus pars est, ac materia. Unde ipse Catechismus, ut peccator, et culparum veniam obtineat, haud quidem ad initialem amorem, nec ad aliam hominis operationem, quae preparandi eum sufficienter vim habeat, sed ad virtutem clavium unicē, hoc est, ad ipsum recurrat Sacramentum asserens: „Etsi dolor, hujusmodi non afficiatur, qui ad imperrandam veniam, satis esse possit, ei tamen, cum peccata Sacerdoti rite confessus fuerit, vi clavium sclera omnia remitti, „ac condonari.“

12. At inquit, si peccatores se ad gratiam numquam extra Sacramentum aptant, quomodo eorum aliqui absque Sacramenti receptione justificantur? Numquidnam gratia, aut forma alia quavis cuique donari valet sine pravia dispositione, quae eum ad illam suscipiendam paret sufficienter? Respondeo tamen, Deum, qui gratiae auctor est, illam nobis tam intra, quam extra Sacramentum conferre, quin preparationem natura sua sufficientem in corde nostro præviè habeamus. In Sacramento aliiquid reperitur, quod sufficientiam nostris operibus deficientem suppliat; nimur virtus ipsa Sacramenti, seu passionis Christi, sed enim extra Sacramentum nihil invenio, quod id præstare valeat: unde quod ijs pra alius absque Sacramenti auxilio gratiam obsecrant, arcanum quoddam est nobis prorsus impenetrabile, et ideo hanc solummodo rationem assignare auderem: (13) „Miserebor cui volero, et clement ero in quem mihi placuerit.“ Et iterum: (14) „Cujus vult miseretur, et quem vult inducat.“

13. Peccatores, qui ad Christi Sacramenta, ceterum videlicet, ac secundum justificationis fontem non accedunt, etsi bonis aliunde vacent operibus, ob sua sceleria aternis supplicij digni adhuc sunt: et ideo Deus, qui cunctos perdere valebat, nemini injuriam facit, si quo-dam ex illis misericorditer salvat, seces vero alios. Potestatem habet sicut filius ex informi, et corrupta illa massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumiam. Verutamen si circa rem divinam, et cunctis mortalibus ignotam conjectare licet, quibusdam forsitan misericordiam suam, quam certis denegat, impedit Deus, quia in illis minor malitia, major timor, præstantior fides, simior spes, acrior de peccatis dolor, ardenter salutis desiderium, aut quid simile reperitur: ceterum hæc, et id genus alia, que peccatoribus adesse solent, etsi laudabilia, etsi supernaturalia, eos ad gratiam sufficienter non aptant: imo hac ipsa bona Dei isidem dona sunt; et ideo ratio ultima, cur Deus ea, sicut et gratiam extra Sacramentum his pra alii conferat, ipsius libera voluntas, et misericordia sua; unde merito dicendum cum Apostolo: (15) „Igitur nisi voluntis, neque currentis, sed misericordia est Dei;“ et cum Augustino concludendum: (16) „Magna gratia communitatio. Nemo venit nisi traxit. Quem trahat, et quem non trahat, quare illum trahat, et illum non trahat, noli velle judicare, si non vis errare. Semel accipe, et in te ille: Nondum traheris? Ora ut traharis.“

14. D. Thomas de dispositionibus nostris agens inquit: (17) „Homo comparatur ad Deum sicut lumen ad sigillum secundum illud Hier. 18. sicut lumen in manu figuli, sic vos in manu mea: sed lumen non ex necessitate accipit formam à figura, quantumcumque sit præparatum: Ergo neque homo recipit ex necessitate gratiam à Deo, quantumcumque se præparet.“ Concedit verò S. Doctor præparationem nostram ex intentione Dei aliquando cum gratia neci infallibiliter, et hanc necessitate, non quidem coactionis, sed infallibilitatem nobis conferri, scilicet quando cor nostrum ipse moverit efficaciter, ut gratiam consequatur; tum enī eam revera obtinet, haud plane quia nostra præparatio natura sua cum gratia nesciatur, sed quoniam intentione Dei nequit deficeri. Unde quemadmodum opera meritoria solam ex voluntate

(13) Exod. 33. 19.

(16) Tract. 26. in Joan. n. 2.

(14) Rom. 2. 18. 21.

(15) ibi v. 16.

(17) I. 2. q. 122. 2. 1. 6.

CAPUT. XX.

Dei premiare volentis cum gloria connectuntur indeficier, et ideo in justis reprobis, qui glorificandi non sunt, plerunque reperiuntur; sic actus fidei, spei, attritionis, et similes ex ipsis Dei dumtaxat voluntate justificare volentis, cum gratia neciuntur infallibiliter, et ideo in multis similiter, qui non sunt justificandi, possunt inveniri. Quando autem nexum habeant hujusmodi, vel quando Deus extra Sacramentum justificare peccatores velit, latet nos omnes: id vero rarenter velle crediderim; cum enim planiorem, ac faciliorem salutis indepiscente viam nobis aperiat in Sacramentis, quae sui Auctoris virtute, quidquid nostris deest præparationibus, assatim supplet, verisimilius est, corum receptione potius quam sie illa velle homines justificare: et ideo pauci admodum ut recte Catechismi Auctores monere, ad gratiam extra Sacramentum pervenient:

CAPUT. XXI.

Santi Augustini autoritates, quibus se Initialistæ protegunt, expenduntur.

1. **T**estimonia Sanctorum Patrum, quæ Adversarij opponunt, tam multa sunt, ut si omnia referre vellem, magnum tibi proferre, et tolerantissimo cuiuslibet negotiū facesserem. Ea propter non omnia, sed diffinitoria, eaque ex Beatissimis Doctoribus Augustino, et Thoma, quibus præsertim illi fidunt, excerptam, ac dilucidabo, facile enim, non modo afferenda, sed omittenda pariter, ex dictis, dicendisque solvi, nisi fallor, poterunt. De Augustino in hoc capite de Thoma verò in sequenti sermo est.

2. Objiciunt ergo i. verba hæc: (i) „Penitentiam certam non facit, nisi odium peccati, et amor Dei.“ Attritio itaque hominis penitentia; si amoris vacua sit; neque certa, neque sufficiens proinde erit ad justitiam.

3. R. penitentiam tam perfectam, que contritio, quam imperfectam; que attritio est, utpote donum Dei; sive moventis, sive inhabitantis, veram, ac certam esse, et utramque amore peragi, alteram nimur concupiscentiæ, benevolentia alteram: et ideo homo supernaturaliter attritus verè, ac certè penitus est; et utroque amore neconon penitentia utraque, dum Sacramentum suscipit, afficitur, attritione videlicet, et concupiscentia antecedenter, concomitantem verò benevolentiam, et contritionem. Quibus addendum, Sermonem, ex quo objecta verba de prompta sunt, plures Augustino adjudicare, et ideo non inter genuina S. Doctoris opera, sed inter dubia, ac spuria, quæ in Appendices rejiciuntur, postrem; et castigatioes illorum operum editiones, cum collocant.

4. Obj. 2: (2) „Prohibitio enim peccati, quod est lex, auget profectio desideriū peccandi, quod non extinguitur, nisi contritio desiderio restet faciendo, ubi fides per dilectionem operatur.“ Attritio igitur, nisi fide per dilectionem operante ornetur, desiderium, seu voluntatem peccandi non extinguit.

5. R. fidem, quæ per dilectionem operatur, non mortuam, et informem; sed gratia, charitateque formatam; et vivam esse, ac propria in homine attrito, qui adiungit in peccato, reperi non posse: per illam desiderium habituale peccandi, seu peccatum habituale extinguitur, actualē verò timore, sive desiderio recte faciendo poenitentia nato, quia gehennam metuentes, à peccato abstinemus, ut Tridentinum docet. Edisserit autem S. Doctor quandam fides per dilectionem operetur inquisiens: (3) „Fides, quæ per dilectionem operatur, nihil operaretur, nisi ipsa dilectio Dei diffundenter in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.“ Et frequentissime dum de charitate, ac dilectione affatur, hæc Apostoli verba laudat: in quo

(1) In append. Serm. 117. al. de temp. 7. n. 2.

(1) I. 2. contra Adversarium legis, et Proph. c. 7. n. 27.

(2) Epist. 186. al. 106. n. 4.

CAPUT. XX.

Iis, quæ ex Catechismo Romano Initialistæ objiciunt, responsum adhibetur.

1. Quidam in hoc percelebri Catechismo reperiuntur, quæ Anti-Attritionarijs suffragari nonnihil videntur; et ideo expendere nunc ea oportet. Ait igitur: (1) „Docendum est etiam, quibus gradibus ad hanc divinam virtutem licet ascendere. Primum itaque Dei misericordia nos prævenit, cordaque nostra ad se convertit... Deinde hoc lumine illustrati, per fidem ad Deum animo tendimus... Præterea motus timoris consequitur, et suppliciorum acerbitate proposita, animus à peccatis revocatur... Huc deinde accedit spes impetranda à Deo misericordia, qua eredi vitam, mores emendare constituimus. Postrem charitate corda nostra ascenduntur, ex qua liberalis ille timor probis, et ingenui filii dignus oritur: atque ita unum illud veriti, ne qua in re Dei majestatem laudamus, peccandi consuetudinem omnino deserimus. Hisce igitur quasi gradibus ad hanc præstantissimam penitentia virtutem pervenitur.“ Nemo itaque absque charitate ad penitentiam, ac propter eam nec ad justificationem, in qua virtus illa confertur nobis, pervenire valet.

2. Ait quoque: (2) „Summum verò, et maximum dolorem ex peccatis, quæ commissa sunt, suscipiendum esse, ita ut nullus major excogitari possit, facile erit, hisce rationibus demonstrare. Nam cum perfecta contritio sit charitatis actio, qua ab eo timore, qui filiorum est, proficiscitur, patet eundem charitatis, et contritionis modum statuendum esse. At quoniam charitas, qua Deum diligimus, perfectissimus est amor, hinc fit, ut contritio vehementissimum animi dolorem conjunctum habeat.“ Igitur charitas perfectissima, et vehementissima item contritio esse debent, ut propulsandi vim habent peccatum, cum quo idcirco conjungi poterunt, si remissæ fuerint.

3. Ait similiter: (3) „Docendum est, confessionis institutionem nobis summo, pere utilem, atque adeo necessariam fuisse. Ut enim hoc concedamus, contritione peccata deleri, quis ignorat, illam adeo vehementem, acrem, et incensam esse opportere, ut doloris acerbitas cum scelerum magnitudine æquari, conferrique possit? At quoniam pauci admodum ab hunc gradum pervenient, sibar etiam, ut a paucissimi, nisi hac via peccatorum venia speranda esset. Quare necesse fuit, ut Clementissimus Dominus faciliori ratione communi hominum saluti consuleret. Quod quidem admirabili consilio effect, cum claves regni cœlestis Ecclesia tradidit.“ Contritio ergo, ni adeo intensa sit, ut æquari criminum magnitudini queat, illa nullatenus delebit; remissaque propterea cum scelere esse, et prævijs ad gratiam dispositionibus valeat adsciri.

4. R. magnæ quidem, at indeclinabilis neutiquam autoritatis Catechismus esse, plures affirmare; et ideo ejus doctrinam ij potissimum, qui militiæ Thomisticae nomen non dedere, sed sub aliis merent vexillis, deserunt multos. Quin et ab eo, si Initialista est, in hac concertatione recidunt impune Attritionarii omnes tam Thomista, quam non Thomista. Ipsum alii in mente Concilii, Penitentiaque partibus expendunt, quod attritionis notitia in eo desideretur, imperfictum ac numeris omnibus minimè absolutum haud injuria censem: Concilium enim ad Sacramentum Penitentia ritè enodandum, attritionis naturam, bonitatem, principia, motiva, munia edisserere, eamque ab hereticorum calumniis, et erroribus vindicare, aquum duxit: cuius exemplum imitantes posteriores Theologi propemodum universi, ipsam pariter, quod vel amore gnatum, vel illius expertem, Penitentia materiam dicant, explanare accuratiū student. Catechismus autem, qui non modo Penitentiæ Sacramentum, sed et doctrinam Christianam universam ad mentem Concilij enucleare, aggresus est, nullam de attritione mentionem facit; et ideo manus in hac parte, ac mutulus videtur. Nec deurunt emundioris naris homines, qui in Critices regulas interdum illum pec-

(1) a. p. c. 5. de Penit. Sacram. n. 8.

(2) ibi n. 27.

(3) n. 26.

care censeant, carpantque in eo, quod supposititias decretales, uti genuinum antiquorum Pontificum factum, necnon opera aliqua, quæ Sanctis Patribus falsò tribuantur, quandoque eorum nomine laudet.

5. Ipse quoque responsis ejusmodi superaddam, de fervidissima charitate, et contritione vehementissima, his videlicet Catechismum affari, quæ corda nostra accendant, filiale metum pariant, peccandi consuetudinem extinguant, ac peccatores justificant extra Sacramentum; et idcirco ipsius verba non ad præbias quidem, sed ad concomitantes dispositions referenda sunt; siquidem nec rigidiiores ipsi Initialista perfecta adeo opera peccatoribus, dum ad Sacramentum suscipiendum præviè aptantur, injungunt.

6. Dixerim etiam, contritionem ita vehementem, acrem, et incensam numquam non esse, ut doloris acerbitas cum scelerum magnitudine æquari, conferrique possit; quia in contritione quavis modo contritio vera sit, dolor maximus, ac ceteros dolores longè superans reperitur, teste D. Thoma ajente: (4) „Secundum Augustinum, omnis dolor in amore fundatur, sed amor charitatis, in quo fundatur dolor contritionis est maximus: ergo dolor contritionis est maximus. Præterea dolor est de malo. Ergo de magis malo debet esse magis dolor: sed culpa est magis malum, quam pena: Ergo dolor de culpa, qui est contritio, excedit omnem alium dolorem.“ Hoc autem amplius edisseremus inquit: „In contritione est duplex dolor: unus in ipsa voluntate, qui est essentialiter ipsa contritio, quæ nihil aliud est, quam displicentia præteriti peccati: et dolor talis in contritione excedit alios dolores: quia quantum aliquid placet, tantum contrarium ejus displicet: finis autem super omnia placet, cum omnia propter ipsum desiderentur: et ideo peccatum, quod a fine ultimo avertit, super omnia displicere debet. Alius dolor est in parte sensitiva, qui causatur ex primo dolore: De posteriore hoc asserit, non esse maximum dolorem. Contritio itaque quamquam exigua, aut minimæ intensionis, si vera contritio charitatis amore fundata sit, maximo dolore, quo culpa nequit, item maxima conferri valeat, semper afficiunt: etenim dolor voluntatis, qui est essentialiter ipsa contritio, excedit alios dolores. Et hinc contritione etiam remissa peccata deleri conjecturi: etenim plane in ipso Catechismo conceditur, effectum hujusmodi à contritione præstari, cum doloris acerbitas criminum æqualis est magnitudini. Quies adiciam, quod dolor contritionis, etsi intensionem maximam non semper habeat, maximus semper est appetitivæ; homo enim dum contritur, dolorem suum magni pendit, et mallet omnia perdidisse, quam peccasse. Vides quæ cum Cano dixi cap. 1. n. 4.

7. Supra memoratam S. Thoma doctrinam Catechismi Autores, qui ejusdem Praceptoris Angelici placitis fuere additissimi, dum acrem, et vehementem contritionem ad justitiam postulant, forsitan inspexere. Unde id ipsum, quo ille uitit, momentum proferentes inquit: (5) „Quoniam charitas, qua Deum diligimus, perfectissimus est amor, hinc fit, ut contritio vehementissimum animi dolorem conjunctum habeat.“ Ubi aque, ac ipse, innunt, quod sicut charitatis amor, quantumvis remissus, amorum omnium perfectissimus est; sic contritionis dolor, quamquam intensione caret, cundorum dolorum vehementissimus, seu maximus ex parte voluntatis erit. Quod si Autores præstat unam contritionem intensam peccata delere, crediderint, ita videlicet, ut remissa, quæ tamen vera contritio, et ab attritione distincta sit, sine justificationis gratia, necnon cum mortifera noxa uniter esse valeat, illis communem Magistrum D. Thomam, necnon B. Albertum, et S. Vincentium opponam, qui quidem, sicuti capite XV. dixi, quavis contritione liceat parvula auferri peccata, concorditer docent. Horum Sanctorum auctoritate, ac doctrina munitus, Catechismi compilatores, si aliter ac illi sapient, deserant incurranter.

8. Verum enimvero si horum mens pensiculate inspicatur, Attritionistarum sententia aliquatenus eos etiam favere, comperietur; equidem fatentur præprimitis, actualem

CAPUT. XXI.

da, et ægra, non in se certe, sed in ipsis Simonis, aliorumque peccatricem eam existimantium, accessit opinione: et tunc verba illa, quæ Christus adject: „Remittuntur tibi peccata:“ vel antea remissionis declaratoria fuerit vel non de culpa, nec supplicij aeterni, sed de temporalis dumtaxat penæ condonatione intelligenda sunt: hæc enim penæ, divini amoris flamma, quæ Redemptoris præsentia, et sermone certocerius in corde feminæ valde exarsit, remitti penitus, aut majore ex parte potuit. Si autem verè, ac in se ægra, et immunda ad pedes dominicos venit, hoc est, si peccato infecta domum illam introivit; sine ulla charitate, nec charitatis dilectione, sed timore, concupiscentia, alijsque dispositionibus prævijs, quæ in alijs peccatoribus reperiuntur, ornata accessit, et ibi præstantissimam dilectionem, qua etiam justificata est, elicuit. Et in hoc magis propendet Augustinus, nedum, quia eam absolute dicit agram, et immundam, sed etiam quoniam hac adject: (12) „Secura ergo qualibet anima à multa nequitia per dominicam gratiam liberata, tamquam immunda prostitutione mundanda in Ecclesia, credat, accedat ad pedes Domini, quærat vestigia Domini, contineatur lachrymas fundens, tergit capillis suis. Pedes Domini, Prædicatores Evangelij. Capilli mulieris, superflua possessiones. Tergat capillis, terga prorsus, operetur misericordiam; et cum tertieri, osculetur; accipiat pacem, ut habeat charitatem.“ Nullum hic inter prævijs ad pacem, seu justificationem dispositiones, quas recenseret, amorem charitatis reperio, imo satis innuit, olim mulierem illam cum peccati nequitia, sine pace, seu culparum suarum remissione, et sine charitate ad pedes Domini accessisse, eodemque prorsus modo penitentem nunc quamvis animam confugere. Vide cap. XII. n. 12. et 13.

14. Obj. 6. De catechumenis hac ait: (13) „Quantumcumque enim catechumenus proficiat, adhuc sarcinam iniurias sua portat; non illi dimittitur, nisi cum venerit ad Baptismum.“ Itaque licet Deum ante Sacramenti susceptionem quis diligit, peccatorum non obtinet remissionem.

15. R. Sic ante verba laudato S. Antistitem affari: „Quare oportebat, ut Dominus nus (á Joanne) baptizaretur? Quia multi contempniri erant Baptismum, eo quod jam majore gratia prædicti viderentur, quam viderant alios fideles. Verbi gratia, jam continenter vivens catechumenus contemneret conjugatum, et diceret, se meliorem esse, quam sit fidelis. Ille catechumenus posset dicere in corde suo: quid mihi opus est, Baptismum accipere, ut hoc habeam, quod et iste, quo jam melior sum? Ne ergo cervix ista præcipitaret quosdam de meritis justitiae sua plurimum elatos, baptizari voluit Dominus à servo, tamquam alloquens filios capitales: quid vos extollitis? Quid erigitis? Quia habetis ille prudentiam, ille doctrinam, ille castitatem, ille fortitudinem patientiam? Numquid tantum habere potestis, quantum ego, qui dedi? Et tamen ego baptizatus sum à servo, vos deditignamini à Domino.“ Igitur catechumenus memoratis, aut similibus ornatus virtutibus, quantumcumque in eis videatur proficer, si eorum causa vel erigitur, vel neglitit Baptismum, ante eum non efficitur justus, et quia negligenter isthac, ac ereditio sunt iudicatio ad justificationem, et quoniam virtutes illæ, eti hujiusmodi absit indispositio, gratiam non conferunt. Quidam volunt, quod S. Doctor loquatur de profectu catechumeni in caritate: sed hujus ibi non meminit, et insuper si de ea loquatur, verba illa: „quantumcumque catechumenus proficiat:“ significant, quod quamvis multum proficiat in charitate, acque ideo licet habeat charitatem perfectam, adhuc sarcinam sua iniurias portat, adhuc culpa illi non remittitur; ac charitas perfecta sine remissione peccatorum admitti nequit, quia Bajus illam admittens damnatus est, ut dicam cap. XXVIII. n. 12. Concedi nihilominus valet, catechumenum, qui in charitate proficit, et justus factus est, adhuc portare sarcinam sua iniurias, et hanc illi remitti in Baptismo, non quantum ad maculam, et reatum penæ aeternæ, sed quantum ad reatum penæ temporalis, quia ut inquit Canus in tertia parte sua Relectionis de Penitentia: „Penitentium remissio solet dici remissio peccatorum, ut patet in indulgentiis, quæ passim hoc nomine

(12) Laudato serm. n. 13.

(13) Tract. 13. in Joan. n. 7.

CAPUT. XXI.

„conceduntur.“ Sed objiciunt quoque Adversarii hac verba, quæ addit S. Augustinus: „Quomodo non caruit populus Israel populo Aegyptiorum, nisi cum venisset ad mare rubrum; sic pressura peccatorum nemo caret, nisi cum ad fontem Baptismi pervenit.“ Hac tamen verba (quæ de remissione penæ temporalis intelligi etiam possunt) ita explanaverim, quod peccatorum pressura nemo caret, nisi cum ad fontem Baptismi pervenerit re, aut voto: nam votum suscipendi Baptismum, seu opera charitatis, et contritionis, in quies votum illud includitur, catechumenum vere justificant; secus namque actum fore de Baptismo flaminis, quod vel Augustinus ipse cognovit, dum homines ante Baptismum, et absque eo justificari interdum posse, cum B. Cypriano fatetur dicens: (14) „Baptismi sane vicem aliquando implere passionem, de latrone, ne illo, cui non baptizato dictum est: Hodie mecum eris in paradiſo, non leve do- cumentum idem B. Cyprianus assumit, quod etiam atque etiam considerans inventio, non tantum passionem pro nomine Christi id, quod ex Baptismo debeat, posse supplere, sed etiam fidem, conversionemque cordis, si forte ad celebrandum mysterium Baptismi in angustiis temporum succurrir non potest.“ Quod et Centurionis exemplum clarus ostendens inquit: (15) „Cornelius etiam dono Spiritus Sancti, priusquam baptizaretur, dictatus est, . . . Sicut ergo in Abraham præcessit fidei justitia, et accessit circumcisio signaculum justitiae fidei, ita in Cornelio præcessit sanctificationis spiritualis in dono Spiritus Sancti, et accessit Sacramentum regenerationis in lavacro Baptismi.“ Ast dum fide Baptismum suppleri posse, ait, fidem vivam intelligit, quæ jam cum gratia, et charitate est.

16. Sedenim oppones: de se ipso adhuc catechumeno inquit: (16) „Flebam amarissima contritione cordis mei.“ Et iterum: (17) „Sagittaveraſ tu cor nostrum charitate tua:“ et nihilominus a peccatorum vinculis absolutum se nullatenus credebat, subdit enim: (18) „Ea fides me securum esse non sinebat de præteritis peccatis meis, quæ mihi per Baptismum tuum remissa nondum erant.“ Igitur charitas, et contritio hostiliter adeo cum culpa non dimissa minime certant, ut cum ea aliquando esse nequeant.

17. R. probabile admodum esse, Augustinum ante Baptismum justitiam obtinuisse; id ille indigitat, dum seipsum charitate, et contritione saucium confitetur, in his enim flaminis Baptismis, qui alios justificat, constitutur: unde si vera contritio, et charitas vera in eo fuere, à peccato ipsum liberarunt, qui enim fieri posset, ut Cornelius istiusmodi donis spiritalem haberet sanctificationem, secus vero Augustinus? Num Baptismus flaminis, qui alios justos efficit, Augustinum justificare nequivit? Ejus contritio non tepida quidem, aut remissa, sed intensa, et servida, quoniam amarissima fuit; ac propterea charitas, quæ contritio nascitur, intensa quoque, ac perfecta extitit; contritio autem, et charitas dum perfectæ, ac intense sunt, Adversantium ipsorum judicio, homines extra Sacramentum justos faciunt. Ecclesia ipsa ante lustrales aquas justificatum indicat Augustinum, sic enim ejus vivendi rationem exprimit, quam habuit, dum ad eas parabatur: (19) „Abiecta omni rerum humanarum cura, non modo Baptismum suscipere, sed etiam Deo addictius servire constituit. Igitur abdicato docendi munere, una cum Matre, qua ex Africa ad eum venerat, atque amicis rus concedens, sacris precibus, et jejunijs vacans, monastica vita, quam post amplexus est, rudimenta ponere visus est. “ Hic vita ordo eum non jam vitiorum voluntabro harere, sed ab illis Dei gratia elutum, meo judicio, produnt. Sed licet justificatus ante Baptismum fuerit, securus tamen catechumenus non erat, quoniam caractere baptismali, quo Christi militia adscriberetur, ejus Ecclesiam intraret, et suscipiens Sacramentum, alij idoneus fieret, caret; et etiam quia ad lavacrum regenerationis accedendi volunt, quod in Baptismo flaminis includitur, non implebat; quemadmodum is, qui ante Penitentiam justificatur, ni Penitentiam ipsam recipiat, securus esse non debet. Et insu-

Z

(14) I. 4. de Bapt. contra Donatistas c. 21. n. 29.

(15) ibi c. 24. n. 31.

(16) I. 8. Conf. c. 12. n. 29.

(17) ibi I. 9. c. 2. n. 3.

(18) ibi c. 4. n. 12.

(19) in Officio Conversionis illius.

, fit, non liberaliter, et ideo nec fit. Non enim fructus est bonus, qui de charitatis ratione non surgit. Porro autem si adsit fides, quae per dilectionem operatur, incipit condelectari legi Dei secundum interorem hominem.⁴⁴ Mandatum itaque Pénitentia Sacramentum suscipiendo, si timore penae, et non amore justitiae fit, non fit; ac proinde nisi fides, quae per dilectionem operatur, seu dilectio ipsa accedit, ejus susceptio aut nulla est, aut inutilis.

^{21.} R. in receptione Pénitentia nedum penae timorem, sed et amorem justitiae intervenire, primum scilicet antecedenter, concomitant, alterum: et hoc satis est, ut mandatum supradictum impletur, et impletio ipsa utilis sit, atque fructuosa. Enimvero si allatum testimonium necessitatem evincit dilectionis prævia, haec necessaria erit ad preceptum fidei, et spei custodiendum; imo nullum preceptum absque dilectione fit: id tamen propinquum satis est huic damnato Baji asserto: 16. „non est vera legis obedientia, quae fit sine charitate;“ et isti Quesnelli: 47. „Obedientia legis profluere debet ex fonte, et hic fons est charitas.“ Lex itaque, et mandatum adimpleri valent sine charitate: et ideo cum Augustinus asserit, mandato satis non fieri penae timore, et sine amore justitiae, vel de custodia meritoria mandati, vel de jussi his eum loqui crediderim, quae justos homines concernunt: quandoquidem præcepta nonnulla reperiuntur, quorum observatio gratiam in nobis exigit, et charitatem, ut sunt celebrandi Sacrum, suscipiendo Eucharistiam, hanc et alia Sacraenta conferendi, merendi gloriam, perseverandi finaliter, quae idcirco aut nullatenus, aut inutiliter sine charitate, et gratia custodiuntur: sed dum congrue servantur, dona isthac anima insunt, proptereaque fides jamjam per dilectionem operatur. Hujusmodi esse etiam reor mandata dilectionis, et contritionis. Aliæ insuper leges extant, quae absque gratia, et charitate custodiuntur, ut verbi causa, quæ credere, sperare, ac Deum colere jubent: idque deduci valet ex aliarum Quesnelli thesaurus proscriptione, videlicet 51. „Fides justificat, quando operatur; sed ipsa non operatur nisi per charitatem.“ 52. „Omnia alia salutis media continentur in fide tamquam in suo germine, et semine; sed hac fides non est absque amore, et fiducia. 57. Tectum deest peccatori, quando ei deest spes; et non spes in Deo, ubi non est amor Dei. 58. „Nec Deus est, nec religio, ubi non est charitas.“ Fides ergo sine amore existit, sine charitate agit: idemque de spe, ac religione asserendum, quia consistunt sine charitate, sicut fides ipsa: et cum tres ista virtutes sine charitate operantur, peccator leges custodit credendi, sperandi, ac Deum colendi, quin fides adhuc per dilectionem operetur. Imo fides ita operans haud in peccatoribus, sed in iustis dumtaxat reperitur, est enim à Spiritu Sancto inhabitante, sicut dixi n. 5. cum Sancto Doctore. Hoc tamen ultra ex eo ostendendum existimo, idcircoquod Initialista fidem illam impius ante justificationem injungunt. Ait itaque: (24) „Hæc est fides, quæ per dilectionem operatur, non per timorem; non formidando penam, sed amando justitiam. Unde ergo ista dilectio, id est charitas, per quam fides operatur, nisi unde illam fides ipsa impetravit? Neque enim esset in nobis, quantacumque sit in nobis, nisi diffundetur in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.“ Ubi et perfectam, et imperfectam amplectitur dilectionem, ut verba illa indicant: „quantacumque sit.“ Et addit: (25) „Jam gratia est, quam fides impetrat, ut possint esse hominis opera bona, quæ operatur fides per dilectionem, quæ diffunditur in corde per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.“ Ait quoque: (26) „Fides ergo, quæ per dilectionem operatur, si est in vobis, jam pertinet, tis ad prædestinatos, vocatos, justificatos: ergo crescat in vobis.... Demones non habent fidem, quæ per dilectionem operatur; sed soli servi Dei, soli sancti Dei, soli fidei filii Abraham, soli filii dilectionis, filii promissionis.“ Vide etiam cap. XVII. n. 13. Quocirca merito inquit D. Thomas: (27) „Augustinus nominat fidem per dilectionem operantem gratiam, quia actus fidei per dilectionem operantis est primus actus, in quo

Z

(24) Ibi c. 32. n. 56.

(25) Ibi c. 33. n. 57.

(26) Serm. 158. al. 16. de verbis Apost. c. 7. et Serm. 168. al. 17. ex 50. Homiliis. c. 2.

(27) 1. 2. q. 110. a. 3. 2d 1.

per licet Baptismum flaminis verò justificet, ipsum tamen in se habere, certò non sciebat; et idcirco securus non fuit, quoadusque suscepit fluminis Baptismum. Peccata autem in sacris lymphis, si ante eas justificatus est, eidem remissa sunt, non quidem quoad maculam, et penam æternam, sed quoad temporalis reatum dumtaxat: id enim in alijs, qui ante Sacramentum Baptismi justificantur, fit ut plurimum. Quod si doctrina hucusque tradita relata, tantum Doctorem culparum suarum cœno conspurcatum usque ad lavacrum Baptismi habere velis, esto, amplius non contendam dixerim tamen, amarissimam contritionem illam, qua fletum edere adgebat, si in peccato adhuc erat, attritionem fuisse; hac namque contritio etiam nuncupatur, et anara valde esse valeat in peccatoribus, dicit enim amaritudinem anima, juxta Tridentinum. (20) Ac similiter charitas, quæ cor illius tunc sagittavit, nullatenus ex fuit, quæ vim nobis ad Deum super omnia amandum confert, sed vel dilectio generalis, quam erga creaturas omnes habet Deus ipse, vel charitas ejus quantum ad sufficientiam, de quibus egi capite XVIII. Hujusmodi verò charitas nonnulla auxilia ex his, quæ sufficientia vocantur, Augustino potuit elargiri, ut cor ejus emolliret, et ad conversionem, justificationemque excitat; sicuti Dei ipsius voluntas, quam Theologi antecedentem dicunt, parva subsidia peccatoribus præstat, secundum Thomistam: et hac auxilia, ai si vis, sagitas fuisse, quis divina charitas Augustinum sauciavit ante Baptismum.

18. Obj. 7. torti latronis exemplum proponit, qui sociorum amore inter crucifixum, inter tormenta, effossis lateribus, et pene perditis membris, eos nec prodere, nec nominare dignatur; et addit: (21) „Si ergo ille non potuit tanta perferrre sine amore, nec tu poteris communicare Christi passionibus sine amore. Sed quero, quo amore? Non sit cupiditas, sed sit charitas.“ Unde nec nos, Christi passionibus communicare valebimus in Sacramento sine amore, qui sit charitas, non cupiditas.

19. R. quod sicut latronis in cruciamentis perferendo fortitudine a nece corporis socios liberat, sic passio Christi nos eripit a morte anima: hujusmodi verò erexitio, quæ eximiens erga nos Domini charitatem ostendit, sine amore nostro non fit; consistit enim in culparum nostrarum remissione, et huius nedum noster amor, sed etiam charitatis virtus, et gratia ipsa sanctificans intersunt concomitanter. De amore isto perfecto revera, ac justificante, secus autem de initiali, imperfetto, et criminum socio intelligentem est Augustinus: effabatur enim præprimis de charitate, quæ Martyres facit, inquisiens: „Si enim in te fuerit charitas Dei, communicabis Christi passionibus, et versus eris Martyr.“ Martyris autem charitas perfecta est proculdubio, quia: (22) „Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.“ Logebat itidem de charitate, quæ a Spiritu Sancto inhabitante est, dicens: „Unde tibi charitas, nisi quia diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui datum est nobis?“ Et charitas isthac cum scelere numquam, cum gratia semper est. Quapropter si objecta verba de initiali amore, pro quo astro producuntur, intelligenda sunt, amor initiali cum gratia similiter, et sine peccato semper erit. Præterea dum cupiditatem respire videtur verbis illis: „non sit cupiditas, sed sit charitas;“ nou de casta concupiscentia, sed de noxia loquitur cupiditate; illa enim, salva fidei rejici non valet propter dicta capite II. Quin potius etsi de priori loqueretur, ipsum nequitquam illam rejicere, sed charitatem uti meliorem nobis consulere affirmarem: sicut et ego, quin attritionem improbem, nec charitatem remissam, possum tibi dicere: „dum de peccatis doles, dolor tuus non sit attritio, sed contritio; nec doleas propter penas inferni, quas meruisti, sed propter summam Dei bonitatem, cui maximam injuriam peccando intulisti: dum Deum amas, amor tuus non sit concupiscentia, sed charitatis; non sit imperfectus, sed perfectissimus; charitas tua non sit remissa, sed admodum intensa.“ Hæc dicens, nil profecto reprobarem, sed præstans quid, atque utilius tibi proponerem.

20. Obj. 8 „Mandatum, ait, (23) si sit timore penae, non amore justitiae, serviliter

(20) vide hic c. 1. n. 2.

(21) Joan. 15. 13.

(22) Serm. 169. al. 15. de verbis Apost. c. 11. et 12.

(23) lib. de Spiritu, et littera c. 14. n. 26.

CAPUT. XXXI.

„gratia gratum faciens manifestatur.“ Fides igitur dilectione operans, si ad impiorum justificationem praevie requiritur, dilectio itidem à gratia gratum faciente, et Spiritu Sancto inhabitante progredivi, desiderabitur: imò impii ipsi dona hæc habere, ob id que justi esse poterunt ante justificationem, quod valde multum rationi est dissentaneum. Amor ipse initialis à gratia esse debet, et Spiritu Sancto inhabitante, quia dum adest, jam fides operatur per dilectionem, nempe per initiali ipsum amorem. Demum cum Augustinus ait fructum, qui de radice charitatis non surgit, bonum non esse, de bonitate loquitur meritoria, haud de morali; nam ante charitatem plura à peccatore fieri possunt opera, qua etsi merito careant, sunt moraliter bona, ut actus fidei, spei, religionis, et alii, de quibus egi capite IX.

22. Ne tamen, si cuncta Beatissimi Pontificis loca, quæ Initialis laudant, et multa nimis sunt, hic exhibeam, gravata feras, de selectionibus quibusdam sollemmodo loquar, que Berti opponit, et ita comprehendit. (28) „Principio S. Pater docet, sine charitatis officio, de quo legitur, Diliges Dominum Deum tuum, &c. nil prodesse, inter quantacumque tormenta confiteri Christi nomen: ita Conc. 21. in psalm. 118. n. 8. ac tract. 6. in Joann. n. 23. ut mittam sermonem 53. de tempore à nostris laudatum, rejectum tamen in Appendicem n. 108. Docet præterea, ad charitatem referens omne præceptum: quod non refertur ad charitatem, nondum fieri, quemadmodum fieri oportet, quamvis fieri videatur; sola dilectione, et charitate filios Dei discerni à filiis Diaboli: autem charitatem, qua eligat, et diligit Deum, hominem impium esse, nec veraci corde sæculo renuntiare; ita capite ultimo Ench. 32. Tract. 5. in Joann. Epist. n. 7. De patientia cap. 17. n. 14. atque Epist. 89. nunc 157. ad Hilarium n. 34. Docet denique, neminem posse absque charitate cum timore, et tremore salutem propriam operari: neminem nisi Dei, et proximi amor sit, de sinistra ad dexteram posse transferri, atque unumquemque ex servo peccati fieri servum justitia, si liberatur serviat, id est, charitate potius, quam timore: ita citato libro de patientia c. 25. n. 22. libro 15. de Trinitate c. 18. n. 32.“ Haecenus ille.

23. Sed miror valde, virum doctissimum hæc, et similia testimonia Attritionariis objectere potuisse; nam charitas, que in eis existitat, haud initialis, id est, imperfetta, cum peccato unibilis, et in peccato hominem relinquens, de qua in præsens disceptatur, sed perfecta potius, cum scelere insociabilis, et ab eo nos omnino mundans est. Officium in primis charitatis, quo Christi nomen confiteri inter tormenta, prodest Martyri, amor est perfectissimus, quia „majorēna hac dilectionem nemo habet, ut animam suam, ponat quis pro amicis suis.“ Deinde charitas, ad quam præcepta seu ad proprium finem referuntur, perfecta itidem, et criminis est inimica, „quoniam finis præcepti est charitas de corde puro, et conscientia bona, et fide non ficta.“ Charitas similiter, quæ res, ut oportet, hoc est cum merito vita aeterna sunt, meritoria est, propertaque perfecta, et gratia socia. Dilectionis insuper, et charitas, quibus filii Dei à filiis Diaboli discernuntur, nos Dei filios, et justos efficiunt, et ideo neque perfecta non esse. Peccatores non Dei certe, sed Diaboli potius filii sunt, quia: (29) „Qui facit peccatum, ex Diabolo est.... Qui non est justus, non est Deo.“ Unde ut Diaboli destruatur filiationis, eique filiationis Dei subrogetur, gratia culpam diruens opus est, aut charitas gratia habens societatem: (30) „Hoc quod charitas sola, inquit D. Thomas, distinguunt inter filios perditionis, et regni, convenient ei, in quantum non potest esse informis, sicut aliae virtutes: unde per hoc non excluditur gratia, qua ipsa charitas formatur.“ Verum distinctio hujusmodi, quæ charitatis gratia formatæ propria est, ab argente tribuitur amoris initiali, qui utpote prævia ad gratiam dispositio, informis esset: ceterum ob hanc ipsam rationem is, qui Deum initialiter amaret, adhuc peccato succumberet, et ideo non Dei, sed Diaboli filius esset, ac servus: quomodo itaque initialis amor filios Dei discernere filii Diaboli? Præterea charitas, ante quam homo impius erat, perfecta quoque, ac impietatem ipsam auferens dici debet: et hæc eadem charitas nos facit veraci-

(28) Lib. 34. c. 5. prop. 5.

(29) 1. Joann. 3. 8. 10.

(30) Quæst. 27. de veritate a. 2. ad 6.

CAPUT. XXI.

corde sæculo renuntiare, quia habitualiter crimen extinguit, quo sæculo ipsi addictum, seu ad creaturam conversum erat cor nostrum. Charitas insuper, qua salutem operamus, perfecta paritet, immo habitualis est; sine hac enim nemo unus salutem suam operatur, nemo nanciscitur; quin potius ij, qui ea caret, mortui sunt spiritualiter omnes. Demum charitas, qua homo de sinistra ad dexteram transfertur, et ex servo peccati fit justus servus, perfecta item, concomitans, et justificans est; quoniam ante justificationem in sinistra, et sub peccato, seu peccati servi sumus.

24. Hæc, ut arbitror, satis superque erant, ut objecta solverentur; ast quo patescat amplius, haud de initiali, et imperfecta, sed de perfecta charitate, ac dilectione S. Doctorem elocutum esse, verba ipsius nonnulla ex locis his, quæ Berti laudat, et non producit, in medium proferam. In primo loco hæc habet: (31) „Quid enim profuisset, „quacumque morte imminentie, et inter quantacumque tormenta illa martyria confiteri, „si charitas in confiteente non esset? Audianus Apostolum: et si tradidero, inquit, corpus meum, ut ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. Charitas autem Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.“ Charitas Martyris, et quæ diffunditur in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, de qua agit cum Apostolo, perfecta est proculdubio, ut sepius dictum est. Deinde Apostolus in verbis prioribus de illa charitate pertractat, quæ sine gratia esse nequit: in posterioribus vero de ea, quæ est à Spiritu Sancto in nobis per gratiam inhabitante, ut dixi capite XIII. n. 10, et capite XVIII. n. 31. In secundo sic affatur: (32) „si tradidero, „inquit, corpus meum, ut ardeam, et utique pro nomine Christi; sed quia sunt multi, „qui jačanter illud faciunt, non cum charitate, ideo, si tradidero corpus meum, ut „ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. Charitate fecerunt Martyres illi, qui in tempore persecutionis passi sunt; charitate fecerunt: isti autem de tunc, more, et de superbis faciunt; nam cum persecutor desit, seipso præcipitant.“ Verba hæc Apostoli de charitate perfecta, quæ cum gratia est, intelliguntur, ut modò diebantur. Insuper hic agit de Martyribus Christi, ac de Donatistis furiosis, sed circumcellionibus, qui se ipsos præcipabant: in his nulla charitas vera, sed jačaneria, et superbis inveniebantur; in illis perfecta charitas fuit. „Ubi ergo charitas inchoata? Ubi initialis amor? In tertio Author Sermonis, quisquis ille sit, de charitate disserit, quæ meritoria est, et in patria, evanescat fide, ac spe, sola remanebit. Loquitur etiam de amore perfecto, qui ut eleemos, na, seculi contemptus, ac martyrium ipsum cuiquam prosint, desideratur. Hac verò omnia haud initiali, sed perfecta congruent charitati. Sed ipsum audi: (33) „Hæc (charitas) omnium ars est virtutum; hæc promissio regni; hæc premium summu[m] est Sanctorum in celo, quia in perenni gaudio nihil gratius, nihil dulcius habent Sancti perfecto amore Dei... In omnibus præceptis Dei charitas obtinet principatum, sine cuius perfectione Deo nihil placere posse, Paulus Apostolus testatur, quia nec martyrium, nec sæculi contemptus, nec elemosynarum largitionem sine charitatem officio quidquam proficer posse, ostendit.“ Apóstolus de perfecta affatur charitate; et charitatis officium, quod ut opera illa, ac præcipuum martyrium prosint, desideratur, amor perfectus est. In quarto ita loquitur: (34) „Omnia igitur præcepta divina referuntur ad charitatem, de qua dicit Apostolus, finis autem præcepti est charitas de corde purissimo, et conscientia bona, et fide non ficta: Omnis itaque præcepti finis est charitas, id est, ad charitatem referunt omne præceptum. Quod verò ita si vel timore penæ, vel aliqua intentione carnali, ut non referatur ad illam charitatem, quam diffundit Spiritus Sanctus in cordibus nostris, nondum fit, quemadmodum fieri oportet, quamvis fieri videatur.“ Charitas de corde puro, de conscientia bona, et per Spiritum Sanctum in nobis diffusa, non initialis, sed perfecta est. Sine illa nihil fit, ut oportet, hoc est meritorie. In quinto de ea charitate sermonem habet, quæ nobis filiationem Dei, meritum vita aeternæ, totius legis custodiām, ac Deum inhabitantem afferit; de ea demum, quæ ipsa sola sufficit. Hæc autem initiali amori, utpote peccati socio, minimè convenienti; con-

(31) Serm. 21. in psalm. 118. B. 8.

(32) Tract. 6. in Joann. n. 23.

(33) In Ap. Serm. 108. n. 3. 4.

(34) Ench. c. 122.

gruunt verò optimè amori perfecō, qui gratia semper habet societatem. (35) „Non dis-
„cernuntur, ait, filij Dei à filiis Diaboli nisi charitate. Qui habent charitatem, nati-
„sunt ex Deo: qui non habent, non sunt nati ex Deo. Magnum indicium, magna
„discretio. Quidquid vis habe: hoc solum non habeas, nihil tibi prodest: alia si
„non habeas, hoc habe, et implesti legem. Qui enim diligit alterum, legem implevit,
„ait Apostolus: et plenitudo legis charitas... Hac est margarita pretiosa, charitas, sine
„qua nihil tibi prodest, quodcumque habueris; quam si solam habeas, sufficit tibi....
„Si fratrem quem vides, dilexeris, simul videbis ipsam charita-
„tem, et intus inhabitat Deus.“ In sexto de eadem charitate perfecta tractat, et ideo fa-
miliare admodum sibi de charitate disceptanti Apostoli testimonium laudat dicens: (36)
„Charitas autem Dei diffusa est in cordibus nostris, non utique ex nobis, sed per
„Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.“ In septimo declarat, quod discipulus Christi:
(37) „Resumpti divitijs suis, si quas habet; aut sic, ut eas omnino non diligens, totas
„distribuat indigentibus, et superfluis exoneretur sarcinis; aut sic, ut plus diligens
„Christum, spem ab eis transferat in ipsum, atque ita utatur illis, ut facile tribuens, et
„communicans, thesaurizet in celo; paratusque sit, quemadmodum parentes, et filios,
„et fratres, et uxorem, hoc modo et istas relinquere, si talis conditio proposita fuerit,
„ut nisi dimisso Christo, eas habere non possit.“ Qui ita diligit Christum, et pro eo
bona sua relinquere paratus est, non initialiter, sed perfectè eum amat, cum et ipse
perfectus jam dici valeat juxta illud: (38) „Si vis perfectus esse, vade, vende que ha-
„bes, et da pauperibus.“ Nec sufficientiam attritionis evertunt hæc verba, quæ addit:
„veniente tentatione, magis ista meruit amittere, quam Christum negare:“ hoc nam-
que non de bono, sed de malo, et mundano timore asserit. In octavo agit de voluntate
bona, Deo fideliter subdita, et sanctitate superni ardoris accensa, qua mala patienter
suffert, et Deum amat, sicut amavit S. Petrus, dum dixit: „Domine, tu scis, quia
„amo te:“ Hic autem amor perfectus utique fuit. Et ut innuat, se de hoc perfectè amo-
re loqui, subdit: (39) „Quæcumque amara, et aspera sufferat, charitas Dei est, qua
„omnia tolerat, quæ non diffunditur in cordibus nostris, nisi per Spiritum Sanctum,
„qui datus est nobis.“ Ita non affatur similiter de charitate, sine qua nihil prodest,
et quod per Spiritum Sanctum diffusa, totam Trinitatem habitare in nobis facit. Unde
inquit: (40) „Dilectionis igitur, quæ ex Deo est, et Deus est, propriè Spiritus Sanctus est,
„per quem diffunditur in cordibus nostris Dei charitas, per quam nos tota inhabi-
„tat Trinitas.“

25. Itaque Augustinus in locis ipsis, quæ citantur, de perfecta charitate, ac di-
lectione compertissime discepit; secus vero de initiali, quam ibi saltē non meminit; et ideo loca illa, ut mea minima fert opinio, dum prævia ad Sacramentum Pœnitentia-
ris dispositio inquiritur, laudari minime debuerat: vel asserrandum, ponientes, dum
prævia ad illud suscipiendum comparantur, perfectè Deum amare, constrictos esse, quod
nemo hodie affirmat. Si opera S. Doctoris evolvas, repeteris, quod raro loquitur de
charitate, aut dilectione, (nam „unius rei est utrumque nomen“ (41) ut ipse ait)
quoniam aliquod ex supra allatis S. Pauli, in quibus de charitate perfecta, et justificante
sermo est, testimonium producat: et insuper vult, perpetua memoria retineri, quod
charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis:
exinde vero quævis non deduxerit, ipsum aliam charitatem non agnoscere, nisi sanctificantem, et perfectam? Quinimo etsi B. Pauli loca illa non adducat, dum de chari-
tate absolute agit, de perfecta, et remissionem peccatorum operante censendus est,
verba facere, quia ut ait ipsem Berti: (42) „Charitatis nomine, spectata communi-
„et obvia significacione, intelligitur apud Theologos Spiritus Sanctus inhabitans, ami-
„citia, et societas Dei, atque donum illud præstantissimum, quo reddimur filii Dei.“

(35) tr. 5. in Epist. Joan. n. 7.

(37) Epist. 157. al. 89. ad Hilarium n. 34.

(39) de patientia c. 17. n. 14.

(40) de Trinitate lib. 15. c. 18. n. 52.

(41) Ibidem.

(36) de patientia c. 17. n. 14.

(38) Matth. 10. 21.

(40) de Trinitate lib. 15. c. 18. n. 52.

(42) Tom. 5. diss. 1. c. 1. §. 3. n. 2.

„ac templum Spiritus Sancti, et cuius infusione fit peccatorum remissio.“ „Et hinc in-
„fert, charitatem, de qua Bajus in damnata thesi 38. „esse Spiritum Sanctum inhabitans
„tem, amicitiam, et societatem Dei, et donum gratia sanctificantis, per quam cons-
„tituimus Dei filii, membra Christi, ac templum Spiritus ejus, et qua fit peccatorum
„remissio.“ Verum inde ipse quoque colligam a quo jure, quod charitas in testi-
moniis, que ex D. Augustino, B. Thoma, aliisque Patribus, et Doctoribus, quin etiam
ex Divina Scriptura deponunt, et in Atritionario urgent Initialista, significat donum
Spiritus Sancti inhabitantis, amicitiam, et societatem Dei, neconon virtutem sanctificantis
gratia consortium habentem, per quam constituiuntur filii Dei, membra Christi, ac
templum Spiritus ejus, et qua fit peccatorum remissio. Unde consciens pariter, docu-
menta pene innumerā, quæ ex his fontibus derivant, et laudent Initialista, quod de
charitate absolute agant, ad presentem controversiam non spectare; ideoque prætermitti
omnino debuerant, et ea unice asserri, in quibus de charitate pertractetur, quæ prævia
sit ad gradum dispositio, et in peccatoris corde ante culparum remissionem inveniatur;
de hac enim sollemnem illis est. Initialista si ad id genus, ut æquum erat, adige-
rentur angustias, aut silenter prorsus, ut reor, aut paucissima auctoritatē iuxixa pro-
ferrent argumenta: sed arctis adeo cancellis renunt summopere circumscribi; et ideo
illis sprevis, auctoritates aggerant sine numero, et sine delectu; ipsa enim plurimum
charitatem commendant, charitatem exigunt, charitatem præcipiunt, et idcirco ē re
presenti non sunt; siquidem Atritionista, qui mecum sit, aque fatebitur, charitatem
virtutum præstantissimam, et ad salutem esse necessariam, at concomitantem, non an-
tecedenter.

26. Et superaddere juvat, quod ex Berti sententia, quam cap. IX. n. 50. retulit
charitas apud Augustinum significat interdum, haud dilectionem Dei summe boni prop-
ter se, quæ charitas peculiari ratione nuncupatur, sed bonam voluntatem, cupiditatem
boni, aut gratiam prævenientem. Justitia item amor, qui in eodem S. Doctore sape
occurrit, ad charitatem non semper atinet; nam homo timens, et atritus, de quo dis-
seritur, etsi charitate nudus, justitiam, seu justificationem vere amat; ipsius namque
indepescendæ cupiditate motus ad Sacramentum accedit. Unde in eadem sententia fa-
tetur Berti ipse, timorem procedere ab amore justitiae, qui non est amor charitatis: et
istiusmodi Berti doctrina solvi alia possunt, quæ Initialista ex Augustino confingunt
argumenta. Deservire ad id quoque valent verba hæc S. Præulis, quæ reperiuntur in
Sermone primo de charitate: (43) „Charitas alia est divina, alia est humana licita,
„alia illicita... Prius ergo loquor de humana licita, quæ non reprehenditur; deinde de
„humana illicita, quæ damnatur; tertio de divina, quæ nos perducit ad regnum.“
Charitate humana licita amantur pater, mater, conjux, filius, frater, ac necessarii ce-
teri, dum eorum amor naturalis est, et innoxius: (44) „Omnia enim, addit, ista no-
„mina habent necessitudinis vinculum, et gluten quadammodo charitatis.“ Charita-
te illicitæ pallace, mecha, et interdictæ res alia deamari solent. Charitate divina, seu
supernaturali Deus diligunt propter se, et proximus propter Deum. De humana licita
ait: (45) „Sed videtis, istam charitatem esse posse et impiorum, id est, paganorum,
„judaorum, hæreticorum, Quis enim eorum non amat uxorem, filios, fratres, vicinos,
„affines, amicos, &c. Hæc ergo humana est.“ Hanc et impius concedens, divinam eis
denegare videtur, quam tamen Initialista eisdem etiam attribuit.

27. In prælaudato Sermone probat S. Doctor, charitatem humanam illicitam, quæ pec-
catum est, cum divina non consideret; et confidere exinde est, quod divina minime con-
sistat ubi peccatum adest. Verum probationem ipsam quamquam sublongam hic trans-
cribere opera pretium erit. (46) „Etiam promissa impunitate, tollit quisque membra
„Christi, et facit jam membris meretricis? Non facit, si est ibi tertia divina dilectio.
„Etenim tres dilectiones commemoravi: de tribus me, quod Dominus daret, dicturum
„esse promisi; de licita humana, de illicita humana, de illa excellenti, atque divina.“

(43) Serm. 349. al. 52. de temp. n. 1.

(45) Ibidem.

(44) Ibi n. 2.

(46) Ibi n. 4.